

Az ezerarcú magyar nyelv és irodalom

Tanulmányok 2023/1

A félévente megjelenő kiadvány tartalmazza az Újvidéki Egyetem Bölcsészettudományi Kar Magyar Nyelv és Irodalom Tanszékének és más egyetemek kutatóinak munkáit, melyek az irodalom- és a nyelvtudomány szerteágazó területéhez kapcsolódnak.

A *Tanulmányok 2023/1-es számát Szilágyi Márton *Egy hang a sírból* (Petőfi Sándor: *Az utósó ember*) című tanulmánya nyitja, mely már a címben kijelöli kutatásának tárgyát és témáját. Petőfi Sándor oly keveset elemzett, *Az utósó ember* című verse a költő monológjának is tekinthető: az elemzés közép-pontjában az a kérdés áll, hogy milyen eredete, illetve milyen párhuzamai vannak a vers szcenikája legfontosabb elemének, az emberiségből utoljára maradó ember képének (3. o.). *Az utósó emberben* – amely Petőfi pályájának későbbi szakaszaihoz, illetve a későbbi irodalmi jelenségekhez utat nyitó, kezdeményező erejű szöveg – fellelhető irodalmi párhuzamokon belül a dolgozat szerzője igazi filológiai kapcsolatot az Osszián-mítosz-szal és az Áhaszérus-történettel talált, ezáltal Petőfi Sándor széleskörű műveltségére enged következtetni (3. o.). Debreczeni Attila Kazinczy *Orpheus* folyóiratát vizsgálja, melynek szellemi táptalaját a szabadkőművesség adja. Debreczeni *Az Orpheus rejtett programja* című tanulmányában értekezik Kazinczy szabadkőművessége hitvallásának tekinthető leveleiről, emellett a folyóirat és a *Hivatalba vezető beszéd* programszövegében megfogalmazott titkos társaság recepcióját is göröcső alá veszi kimerítő elemzéssel – mindeközben hiteles korképet kapunk*

az 1700-as évek végének szövevényes gondolkodásáról. Súlyom Réka *Egy vegyszerismertető márkanéveinek szemantikai elemzése* című munkájában egy magyar nyelvű vegyszerismertető termékelnevezéseinek szemantikai felépítését mutatja be, az elemzésre funkcionális kognitív nyelvészeti keretben került sor. A szerző az elemzés céljaként a célzatos, játékos és kreatív szóhasználat bemutatását tűzte ki a hétköznapi szleng-nyelvhasználat példáján keresztül. Az elemzett példákat grafikonok ábrázolásával teszi még kézzelfoghatóbbá, melyek alátámasztják, hogy a márkanévekben – a metafora és a metonímia használata mellett – megjelennek a fonológiai, szemantikai jellemzők és a nyelvi kreativitás kihasználása is. *A portfólió szerepe a szakfordítás oktatásában* című kutatómunka szerzője, Lehocki-Samardžić Ana az eredményes szakfordítás oktatásának problematikájára, témakörére keresi a választ: az eszéki Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék mesterszakán oktatott szakfordítás képzésen alkalmazott módszereket ismerteti, azon belül a portfólió készítésének módszertani kérdéseit, illetve annak fontos szerepét a fordítói kompetenciák fejlesztésében. A tanulmányban a szerző kitér a csapatmunka fontosságára, amely nemcsak a fordítói pálya alapja, hanem az egyéni szakmai és a csapatmunka sikerességének

fundamentumaként is szolgál a kompetenciafejlesztésben. A szerző tüzetesen járja körül a portfólió témáját, külön fejezetekben ismerteti magát a portfóliót, annak készítésének célját, majd folyamatát, emellett értekezik egy fordítási feladat elkészítésének és értékelésének szempontjairól. Imre Attila *Filmfel iratban szereplő betűszók fordítása* elnevezésű dolgozatában a rövidítések és a betűszók aktualitásával indít, majd kitér az akronímia és az inicializmus közötti különbségekre is. Elemzésének tárgyát a *Kijelölt túlélő* című tévésorozat első évada képezte. A vizsgált példák: a magyar és angol betűszók által szemlélteti a gyakori fordítási stratégiákat, emellett kitér a helyesírási hibákra is, melyeket táblázatok segítségével mutat be. *A szabadkai Népszínház Sirály című előadásának (1973) rekonstrukciója: A korabeli kritika és Csehov-kultusz kontextusában* című tanulmányban a kutatás szerzője, az újvidéki Magyar Nyelv és Irodalom Tanszékének rendkívüli tanára, Ispánovics Csapó Julianna Anton Pavlovics Csehov *Sirály* című drámájának ifj. Szabó István által színpadra alkalmazott előadását elemzi. A csehovi hangulatot idéző színdarab színházkulturális kontextusa a vajdasági színház történeti közeg. A tanulmány részletesen ismerteti a Csehov-kultuszt, emellett a dráma szövegét, rendezését, a korabeli kritikákat, melyeken keresztül bemutatja a színész játékot, a színházi látvány- és hangzásvilágot is. A folyóirat *Recepciótörténet: színház, irodalom, képzőművészet* című fejezetének második publikációja Máté Zsuzsanna nevéhez fűződik, aki *Az ember tragédiája szépirodalmi transzformációinak alakulástörténetéről – kiemelten a Madách-centenárium évében* című tanulmányában *Az ember tragédiája* szépirodalmi transzformációit és alakulástörténetük sajátosságait tanulmányozta, főként az 1923-as évből. Bemutatja Karinthy Frigyes és Czöbel Minka szabad újraalkotásait, valamint az 1923-ban a *Nyugat* és a kolozsvári *Pásztorúz* című folyóirat Madách-émlékszámbában közölt versek mellett Kosztolányi Dezső *Lucifer a*

katedrán (Játék egy felvonásban) című színművét is. A kutatás szerzője összességében megállapítja, „hogy az 1923-ban keletkezett szépirodalmi transzformációk alapvető változásokat hoztak azok 1862 óta meglévő alakulástörténetében” (119. o.). Tamba Renátó érdekes kutatómunkájának tárgyát Csók István és Ferenczy Károly saját gyermekeiről készült rajzai és festményei képezik, melyek elemzésére és bemutatására a szerző *A gyermeki ártatlanság szölcama és az apai érzelem hangjai* című tanulmányában kerül sor. A szerző azt a kérdéskört járja körbe részletesen, hogy miképp hatottak a tizenkilencedik és huszadik század fordulójának új eszmetörténeti áramlatai a művészek szemléletére, milyen tényezők befolyásolták a gyermeki élet festői megörökítésének elterjedtebbé válását, a gyermekéletből mely mozzanatok és motívumok kerültek kihangsúlyozásra, illetve ezen motívumok milyen összefüggésben állnak a korabeli pedagógiai irányzatokkal. A szinte művészi pontossággal elemzett témát Csók István és Ferenczy Károly képei teszik még szemléletesebbé.

A *Tanulmányok 2023/1-es számát a Kritika* fejezet zárja, amelyben két kritika kap helyet. Bene Adrián *Jean-Paul Sartre útja a fenomenológiától a társadalmi cselekvésig* című írásában J. L. Rodríguez García *Sartre – A szabadság öröme* című életrajzi és filozófiai művéről értekezik. Bene méltatja Sartre életművét, amely az egyéni szabadság feltételeit, mibenlétét és következményeit járta körbe újra és újra. A kritika bemutatja a fenomenológiai egzisztencializmus egyik legnagyobb hatású francia képviselőjének egyöntetűen negatív magyar fogadtatását is: a kommunisták sokáig benne látták a saját politikai-erkölcsi világnézetük fő ellenfelét, így részben ez magyarázza a magyar Sartre-recepció fehér foltjait, megkésetttségét, egyoldalúságát – a filozófiai munkásság rovására. Bene továbbá éles kritikát fogalmaz meg a magyar fordítás nyelvi és szakmai (filológiai, filozófiai) színvonalát illetően, emellett hangot ad örömének a Sartre-ról szóló ismeretterjesztő kötet megjelenésének.

Barcsi Tamás *Világ autonomista törekvései, egyesüljetek!* című kritikájában Kiss Viktor 2021-ben megjelent *Kívül/Belül. Egy új politikai logika* című könyvét mutatja be, melyben kitér a kiadvány fő kérdésére: milyen politikai stratégia lehet sikeres a radikális-forradalmi baloldal számára? Kiss a könyvében alaposan körbejárja, hogy korunk kapitalizmusa miben tér el a kapitalizmus korábbi változataitól, és mi a legmeghatározóbb politikai logika napjainkban, amivel a kritika is részletekbe menően foglalkozik. Barcsi a gondolatgazdag könyvet olyan személyeknek ajánlja, akik nem tudják elfogadni a Kiss Viktor által javasolt politikát, de jobban akarják érteni napjaink globális kapitalizmusának összefüggéseit.

A tudományos folyóirat számos új kutatási eredménnyel bővítette az irodalom- és a nyelvtudomány szerteágazó területeit. A *Tanulmányok 2023/1-es száma* érdekes és izgalmas lehet mindazok számára, akik szeretnének jobban elmerülni a nyelvtudomány és az irodalom olykor megdöbbentő, de csodálatos útvesztőiben, illetve szeretnének értesülni a magyar nyelv és irodalom szakterületén történő aktualitásokról.

A *Tanulmányok* folyóirat főszerkesztője Bence Erika, a Magyar Nyelv és Irodalom Tanszékének rendes tanára.

Turi Orsolya

*Újvidéki Egyetem Bölcsészettudományi Kar
Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék*